

1 Samenvatting

Partijen leggen in dit *Energieakkoord voor duurzame groei* de basis voor een breed gedragen, robuust en toekomstbestendig energie- en klimaatbeleid. Het akkoord biedt een langetermijnperspectief met afspraken voor de korte en middellange termijn, creëert vertrouwen en reduceert daarmee investeringsonzekerheid bij burgers en bedrijven. Het helpt de haperende economie op korte termijn weer op gang met een grote impuls voor investeringen en werkgelegenheid. Daarnaast worden de lasten voor burgers en bedrijven zo veel mogelijk beperkt.

Partijen zetten zich in dit verband in om de volgende doelen te realiseren:

- Een besparing van het finale energieverbruik met gemiddeld 1,5 procent per jaar.
- 100 petajoule aan energiebesparing in het finale energieverbruik van Nederland per 2020¹.
- Een toename van het aandeel van hernieuwbare energieopwekking (nu ruim 4 procent) naar 14 procent in 2020.
- Een verdere stijging van dit aandeel naar 16 procent in 2023.
- Ten minste 15.000 voltijdsbanen, voor een belangrijk deel in de eerstkomende jaren te creëren.

Het akkoord is gericht op versterking van de economische structuur en zal de komende jaren miljarden aan investeringen losmaken in alle sectoren van onze samenleving. Het akkoord bestaat uit tien pijlers. Deze tien pijlers vormen een onderling versterkend geheel, en daarmee een integraal

---

¹ Ter illustratie: 1 petajoule energiebesparing in het finale energieverbruik komt overeen met het jaarlijkse gemiddelde elektriciteits- en gasverbruik van circa 15.000 huishoudens.

pakket. De betrokken partijen leggen met dit akkoord hun betrokkenheid vast op de doelstellingen, de aangegeven maatregelen, en de bijbehorende borging². Uiteindelijk vormt het akkoord het startschot voor een marsroute voor de komende jaren. De bij dit akkoord betrokken partijen spreken met het akkoord dan ook onomwonden hun inzet uit om deze route aan te gaan, in het volle bewustzijn dat de komende jaren aanvullende uitdagingen zal hebben onderweg naar de doelstellingen zoals nu verwoord. Dat is dan ook de essentie van dit Energieakkoord voor duurzame groei en de aanpak van het klimaatprobleem: een pakket van afspraken om nu zo voortvarend mogelijk aan de slag te gaan, ieder met zijn eigen verantwoordelijkheid, in combinatie met de overeenstemming gezamenlijk die aanvullingen en bijstellingen gaandeweg vorm te geven die nodig zijn om de doelstellingen daadwerkelijk te bereiken.

De tien pijlers

Energiebesparing vormt een kernpunt en *eerste pijler* om te komen tot een duurzame energievoorziening. Energiebesparing draagt bij aan milieudoelstellingen, leidt tot een lagere energierekening, verbetert de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven en geeft een impuls aan de werkgelegenheid. Met dit akkoord willen partijen een besparing van jaarlijks gemiddeld 1,5 procent van het finale energieverbruik realiseren. Daarmee wordt naar verwachting ruimschoots voldaan aan de Europese richtlijn. Partijen zijn het eens over een maatregelenpakket waarvan het de verwachting is dat daarmee circa 100 PJ per 2020 kan worden bespaard³. De afspraken over energiebesparing richten zich zowel op de gebouwde omgeving, als op het vergroten van de energie-efficiëntie in de industrie, de agrarische sector en het overige bedrijfsleven. De

---

² Energie-Nederland stemt in met het akkoord, onder voorbehoud dat de ACM in een informele zienswijze aangeeft dat het akkoord in beginsel niet in strijd is met artikel 6 Mededingingswet en/of artikel 101 van het Verdrag inzake de Werking van de Europese Unie.

³ T.o.v. de referentieraming 2012 van ECN/PBL.

afspraken over energiebesparing in mobiliteit en transport maken deel uit van pijler 7.

Deze doelstelling wordt gekoppeld aan twee ijkmomenten: eind 2016 zal ten minste 35% zijn bereikt en eind 2018 zal ten minste 65% zijn bereikt. Indien blijkt dat we niet op koers liggen om de afgesproken doelen te halen, zullen aanvullende maatregelen worden genomen. Dit kunnen ook meer verplichtende en/of fiscale maatregelen of andere vrijwillige of niet-vrijwillige maatregelen zijn, waaruit meer zekerheid zal ontstaan rondom het bereiken van 100 PJ energiebesparing. Net als de in dit akkoord genoemde maatregelen richt het pakket zich op de energiegebruiker en daarmee niet op de leverancier.⁴

In de **gebouwde omgeving** zijn er volop kansen om te komen tot aanzienlijke energiebesparingen. Uitgangspunt is dat burgers en bedrijven zelf belang hebben bij en verantwoordelijkheid nemen voor energiebesparing. Daarom wordt gekozen voor een combinatie van voorlichting en bewustwording, ontzorging en financieringsondersteuning. Er komt een revolverend fonds voor energiebesparing in de gebouwde omgeving van circa € 600 mln. Dit nationaal energiebespaarfonds zal nog in 2013 van start gaan met het gedeelte dat zich richt op eigenaar-bewoners (en dus komen ook eigenaars van monumenten in aanmerking voor financiering uit dit fonds), zodat het voor deze grote groep burgers mogelijk wordt om rendabele besparingsmaatregelen te nemen. Daarnaast krijgen energiebedrijven de mogelijkheid om klanten meer financieringsopties aan te bieden, waarbij leningen via de energierekening terugbetaald kunnen worden. Het Rijk treedt hiertoe in overleg met energiebedrijven en toezichhouders. Financieringsopties en eventuele toekomstige beleidsmaatregelen kunnen gebruikmaken van het energieprestatiecertificaat, waarmee bijvoorbeeld koppeling mogelijk is met een gunstige financiering.

---

⁴ Dit betekent niet dat de energieleveranciers geen rol kunnen spelen bij de maatregelen die onderzocht worden.

Alle woningeigenaren en (ver)huurders die nog geen energielabel hebben, krijgen in 2014 en 2015 een indicatief energielabel van hun woning, op basis van een landelijke uniforme methodiek. Dit energielabel is een indicatie van de energieprestatie van een woning en dient voor bewustwording. Het voornemen is om in 2013 een overeenkomst te sluiten tussen het Rijk en de VNG over een actieve ondersteuning van gemeenten bij lokale en regionale energiebesparing en -opwekking.

De partijen van het Convenant Energiebesparing Huursector committeren zich om de afgesproken doelstellingen van gemiddeld label B (corporaties) en 80% van de woningen minimaal label C (particuliere verhuurders) in 2020 te halen. Het Rijk stelt in dat kader € 400 miljoen subsidie beschikbaar voor verhuurders in de sociale huursector ten behoeve van investeringen in energiebesparing voor de periode 2014-2017 met als doel een bijdrage te leveren aan de doelstellingen van het Convenant Energiebesparing Huursector. Deze maatregel stimuleert een substantiële investeringsgolf op korte termijn om huurwoningen energie-efficiënt te maken. De 400 miljoen komt ter beschikking van de verhuurders in 2018 en 2019 en wordt gedekt door een tijdelijke verhoging van de energiebelasting. Deze energiebelastingverhoging wordt lastenneutraal mogelijk gemaakt door de voorziene lagere uitgaven van de SDE+-gelden vanaf 2018, zoals later beschreven onder grootschalige hernieuwbare opwekking. Zoals aangegeven in de gemaakte afspraken tussen het kabinet en Aedes zullen woningcorporaties naar vermogen investeren in de sociale woningbouw voor zover de verhuurdersheffing dat mogelijk maakt.

Voor alle vormen van maatschappelijk en overig vastgoed geldt dat er een onafhankelijk expertisecentrum komt ter ondersteuning en identificatie van de meest effectieve maatregelen op het terrein van energie-efficiëntie. Ook wordt de Wet milieubeheer (verplichting om energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder uit

te voeren) door substantiële verbetering beter uitgevoerd en gehandhaafd, onder andere met behulp van concrete erkende maatregelenlijsten. Gemeenten en provincies (opdrachtgevers van de Regionale Uitvoeringsdiensten) geven prioriteit aan handhaving van de energiebesparingsverplichting in de Wet milieubeheer. Ten slotte wordt een pilot uitgevoerd gericht op continuering in 2016 met een zogenaamd 'EPK-systeem' (Energie Prestatie Keuring), waarbij dit systeem als effectieve hulp voor ondernemingen kan bijdragen aan de realisatie en handhaving van maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder, conform de Wet milieubeheer. In najaar 2015 wordt de werking op specifieke punten geëvalueerd. Bij de evaluatie door de partijen zal naast effectiviteit ook worden bezien of de EPK-pilot positief wordt ervaren door ondernemingen en overheid. Bij een positief resultaat voor beide wordt het EPK-systeem in 2016 ingevoerd in de sectoren waarvoor uit de pilot blijkt dat de EPK werkt.

De industrie, de agrarische sector en het bedrijfsleven als geheel zien een vergroting van de energie-efficiëntie als een kans om de concurrentiepositie van energie-intensieve bedrijven te versterken, werkgelegenheid te creëren en de klimaatdoelen kosteneffectief te kunnen realiseren. De energie-intensieve industrie heeft de ambitie in internationaal verband leidend te zijn op het terrein van energie-efficiëntie. Er komt een onafhankelijke expertisecentrum dat bedrijven en financiers ondersteunt in het identificeren van de meest effectieve maatregelen op het terrein van energie-efficiëntie in de industrie en agrosectoren. Het dreigende wegvallen van WKK draagt hier niet aan bij. Ook voor de industrie, de agrarische sector en het bedrijfsleven geldt dat de Wet milieubeheer beter wordt uitgevoerd en gehandhaafd. De grote energie-intensieve bedrijven spannen zich samen met de overheid in om het MEE-convenant aan te vullen met een raamwerk van bedrijfsspecifieke (één-op-één) afspraken. Deze zijn gericht op verbetering van de energie-efficiëntie en concurrentiepositie van de betrokken bedrijven. Ook voor MJA3-bedrijven en overige bedrijven

(niet-MEE-bedrijven) komt er een EPK-pilot met evaluatie, zoals hiervoor beschreven bij de gebouwde omgeving. Om meer middelen beschikbaar te houden voor investeringen in energiebesparing en energie-efficiëntieverbetering in het bedrijfsleven zal de EIA-regeling zo veel mogelijk worden gericht op investeringen in energiebesparing. De bedoeling is om projecten die in de toekomst een SDE+-subsidie aanvragen, niet meer tegelijkertijd in aanmerking te laten komen voor de EIA. Er wordt een oplossing gevonden voor hernieuwbare opwekkingstechnologieën die nu nog wel en straks niet meer door de EIA worden gedekt, indien de SDE+ en het overige instrumentarium onvoldoende oplossing bieden. De doelstelling hierbij is dat vanuit investeringsoverwegingen de continuïteit niet in gevaar komt. EZ rondt dit in de herfst van 2013 af.

Rendabele benutting van industriële restwarmte verdient hoge prioriteit, en partijen komen met een samenhangend plan van aanpak om de potentie in Nederland te kunnen benutten. Mogelijkheden voor een regionale warmte-infrastructuur worden hierbij onderzocht voor een aantal gebieden in Nederland, gebruikmakend van en vergelijkbaar met de voorstellen die hiertoe al gedaan zijn vanuit de regio Rotterdam.

Er is breed draagvlak voor een ambitieus programma voor energiebesparing in de glastuinbouw. Sector, overheid en milieuorganisaties spreken af dat een verbeterd CO₂-sectorsysteem in deze sector uiterlijk ingaat per 1 januari 2015. Met de glastuinbouwsector is afgesproken dat in aanvulling op het huidige beleid een energiebesparing per 2020 van 11 PJ wordt gerealiseerd.

Het **opschalen van hernieuwbare energieopwekking** vormt een *tweede pijler* van het besproken programma. Dit vraagt een intensieve inzet op verschillende bronnen van hernieuwbare opwekking, zoals wind op land, wind op zee, diverse vormen van lokale opwekking zoals zonne-energie, en de inzet van biomassa. Partijen geven invulling aan de doelstel-

ling van 16% hernieuwbare energieopwekking zoals door het kabinet wordt nagestreefd. Uitgangspunt is een kosteneffectieve uitrol die zekerheid biedt voor investeerders, additionele werkgelegenheid creëert, innovaties uitlokt waardoor de kosten worden verlaagd en die bijdraagt aan versterking van de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven in deze sector. Partijen willen met deze aanpak, in combinatie met ambitieuze energiebesparing, in 2023 16% hernieuwbare energie realiseren, en 14% in 2020. Enkele hoofdpunten voor de grootschalige hernieuwbare opwekking zijn:

- Opschaling van wind op zee naar 4450 Mw operationeel in 2023. De reeds bestaande parken en hetgeen in de pijplijn zit tellen op tot circa 1000 Mw. Hierboven op komen de aanbestedingen van in totaal 3450 Mw, door een gefaseerde aanbesteding vanaf 2015 in oplopende stappen: 450 Mw (2015), 600 Mw (2016), 700 Mw (2017), 800 Mw (2018) en 900 Mw (2019). Hierbij wordt uitgegaan van een kostendaling van wind op zee van circa 40% te realiseren over de komende jaren. Dit gebeurt in de vorm van taakstellende aanbestedingen, waarin deze kostendaling is verdisconteerd. Met het oog op toekomstige kostenreductie nodigt het Rijk partijen uit om nu al met voorstellen te komen zodat al in 2014 tot een innovatief demonstratiepark kan worden besloten. Ook draagt de overheid zorg voor een robuust wettelijk kader om de opschaling van wind op zee mogelijk te maken. Uitgangspunt is dat binnen vier jaar na het verkrijgen van een subsidiebeschikking de windparken operationeel zijn en dan gebruikmaken van de laatste stand van de techniek.
- Bij wind op land wordt binnen de kaders die met provincies zijn afgesproken geïnvesteerd om te komen tot 6000 Mw in 2020. Er wordt door investeerders in windmolenparken een participatieplan geïntroduceerd dat omwonenden in staat stelt actief deel te nemen in de planvorming en exploitatie van windparken. Voor na 2020 zal op termijn gezocht worden naar aanvullend potentieel, binnen de kaders die hierover met de IPO zijn besproken.

- Hernieuwbare opwekking uit de overige diverse bronnen wordt ambitieus ter hand genomen. Er bestaat een aantal niet-financiële barrières die de opschaling van hernieuwbare energie beperken. Voor de voortgang is het cruciaal die aan te pakken. In relatie tot deze onderwerpen zullen de partijen op de kortst mogelijke termijn, doch uiterlijk voor 1 juli 2014, werkbare oplossingen ontwikkelen en de implementatie daarvan daaropvolgend ter hand te nemen.
- Partijen spreken af dat de stimulering van biomassa in kolencentrales de 25 petajoule niet zal overschrijden. Nader uitgewerkt wordt, ook in het licht van het zo hoogwaardig mogelijk inzetten van biomassa en scherpe duurzaamheidscriteria, hoe de beperking tot 25 PJ biomassa, de wijze van de ondersteuning en het eventueel gebruiken van een tenderprocedure vorm kan worden gegeven in de SDE+.
- Met deze aanpak kan de SDE+-opslag op de energierekening voor burgers en bedrijven substantieel worden verlaagd ten opzichte van de ramingen uit het Regeerakkoord. De verwachting op basis van de laatste ramingen is dat dit per saldo tot 2020 cumulatief circa 2,25 miljard euro scheelt. Als onderdeel van de SDE+-regeling is in de periode tot 2020 375 miljoen euro beschikbaar om te borgen dat de doelstelling van 14% hernieuwbare energie in 2020 wordt gerealiseerd. Mocht blijken dat (een deel van) deze middelen niet nodig zijn, dan zullen deze middelen in aanvulling op de bovengenoemde € 2,25 miljard euro worden gebruikt voor lastenverlichting. Dit is niet de totale uiteindelijke vermindering van het lastensaldo van het Energieakkoord aangezien de lasten van aanvullende maatregelen elders ten dele de hier ontstane vrijvallende ruimte opvullen.
- Er komt, daar waar dit efficiënter is dan een directe aansluiting van windparken op het landelijke hoogspanningsnet, een net op zee. TenneT krijgt de verantwoordelijkheid hiervoor. Over de vormgeving en randvoorwaarden zal op korte termijn een besluit worden genomen door het kabinet. Zo nodig zal dit vervolgens in wetgeving worden verwerkt.

- Om wetgeving te realiseren die in de toekomst robuuste ruimte creëert voor een substantiële rol voor duurzame opwekking, en die rekening houdt met de gevolgen van intermitterende opwekking voor het elektriciteitsnet, werken partijen mee aan de wetgevingsagenda STROOM die hiervoor in gang is gezet.
- In 2016 wordt de voortgang met betrekking tot de realisatie van de 14%-doelstelling in 2020 en 16% in 2023 op basis van een set duidelijk gedefinieerde criteria beoordeeld. Ook wordt over het vervolg van het traject richting de 14% en 16% besloten, mede in het licht van internationale ontwikkelingen en mogelijkheden.

Een belangrijk onderdeel vormt de **decentrale opwekking** van hernieuwbare energie door mensen zelf, en in de vorm van coöperatieve initiatieven, de *derde pijler* van het akkoord. Burgers krijgen meer mogelijkheden om zelf hernieuwbare energie op te wekken en lokale en regionale initiatieven worden waar nodig en mogelijk door gemeenten, provincies en de rijksoverheid ondersteund. Per 1 januari 2014 wordt een belastingkorting van 7,5 ct/kWh ingevoerd voor hernieuwbare energie die in coöperatief verband of door een vereniging van eigenaren (VvE) wordt opgewekt en gebruikt door kleinverbruikers en waarbij de leden van de coöperaties/VvE's en de installatie(s) zich in een zogenaamde 'postcoderoos' (viercijferige postcode plus aangrenzende postcodes) bevinden. Partijen zijn het met elkaar eens dat moet worden gestreefd naar een zo eenvoudig en efficiënt mogelijke uitvoering van deze regeling. Energieleveranciers zullen in overleg met het Rijk afspraken maken over een zo simpel mogelijke uitvoering. Partijen spreken af dat de kosten die leveranciers moeten maken om deze kortingsregeling uit te voeren, in rekening gebracht kunnen worden bij energiecoöperaties, VvE's of de aangesloten leden, die het voordeel van deze regeling genieten. Bij eventuele bijstelling van de belastingkorting wordt met het oog op investeringszekerheid de continuïteit voor bestaande gebruikers via een overgangsregeling geborgd. De belastingkorting wordt gedekt door een verhoging van de energiebelasting. De regeling wordt over vier jaar geëvalueerd op basis van gebruik.

De energietransitie zal ingrijpende gevolgen hebben voor de **netwerken** die vraag en aanbod bij elkaar moeten brengen. De *vierde pijler* zorgt ervoor dat het energietransportnetwerk gereed is voor een duurzame toekomst. Partijen spreken af zich terdege voor te bereiden op deze veranderende toekomst, zodat aanpassingen snel tot stand kunnen komen wanneer deze nodig en gewenst zijn. Daarbij wordt uitdrukkelijk ook ingezet op Europese samenwerking.

Een goed functionerend **Europees systeem voor emissiehandel** (ETS) is, als *vijfde pijler* van het akkoord, een cruciale factor in de langetermijnontwikkeling richting een duurzame energievoorziening. Partijen binnen het Energieakkoord zetten zich in voor een gezamenlijke lobby in Brussel, om per 1 januari 2020, het volgende verbeterpakket in het Europese ETS te implementeren. Dit pakket kan alleen in onderlinge samenhang worden overwogen:

- a. een aanscherping van het reductiepad van het ETS-plafond gericht op het bereiken van het langetermijndoel van 80 tot 95% reductie van broeikasgassen voor de hele economie in 2050;
- b. borging van de positie van internationaal concurrerende bedrijven (zogenaamde *carbon leakage*-bedrijven) door allocatie van 100% gratis rechten op basis van reële benchmarks en werkelijke productie, uitgaande van de best performance in de sector;
- c. compensatie van de indirecte (elektriciteits)kosten, uitgaande van de best performance in de sector.

Fossiele opwekking en kolencentrales. Fossiele brandstoffen zullen in de periode tot 2050 nog een belangrijk onderdeel vormen van het energiegebruik, ook al richt het akkoord zich op een reductie van 80 tot 95% van de CO₂-uitstoot in 2050, en een aandeel van 16 procent in hernieuwbare opwekking in 2023. De inzet van gascentrales op de Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt blijft belangrijk. Als onderdeel van de transitie naar een duurzame energievoorziening komen partijen in deze *zesde pijler*, in samenhang met de afspraken over hernieuwbare energie in pijler 2

en 3, overeen dat de capaciteit van de jaren tachtig kolencentrales in Nederland wordt afgebouwd. Dit betekent concreet dat drie kolencentrales per 1 januari 2016 zijn gesloten. De sluiting van de twee resterende centrales (Maasvlakte I en II) volgt per 1 juli 2017. Sociale partners op decentraal niveau zorgen dat er passende maatregelen (werk-naar-werktrajecten, sociale plannen en dergelijke) worden getroffen voor medewerkers die als gevolg van de sluiting van kolencentrales hun baan verliezen. De sluiting van oude kolencentrales is een belangrijke bouwsteen in het samenstel van onderling afhankelijke afspraken in dit akkoord. Eventuele – overigens zeer beperkte prijseffecten – als gevolg van het sluiten van de oude kolencentrales zullen worden gemitigeerd door de aanzienlijk toename in hernieuwbare energie en gerechtvaardigd door de voorziene milieu-effecten. Dit onderdeel van het akkoord is onder voorwaarde van 'toetsing' door ACM.

Indien de jaren tachtig kolencentrales gesloten worden op de genoemde tijdstippen, dan wordt vanaf 1 januari 2016 de vrijstelling voor elektriciteitsproductie in de kolenbelasting weer ingevoerd. De samenhang van deze afspraken zal als onderdeel van het akkoord worden geborgd door separate overeenkomsten tussen het Rijk, individuele bedrijven en de milieubeweging.

De met deze aanpak samenhangende derving van belastinginkomsten wordt gecompenseerd door een verhoging van de energiebelasting vanaf 2016, met als uitgangspunt dat deze belastingverhoging voor 50% bij burgers en voor 50% bij bedrijven neerslaat. Ook hiervoor geldt dat de verhoging van de energiebelasting voor energiegebruikers in alle schijven na 2016 per saldo lastenneutraal mogelijk wordt gemaakt door de voorziene lagere uitgaven van de SDE+-regeling, die een vergelijkbare verdeling tussen burgers en bedrijven kent.

Om op de lange termijn te komen tot een volledig duurzame energievoorziening zal afvang, gebruik en opslag van CO₂ (CCS) onvermijdelijk zijn. CCS kan worden toegepast bij de

industrie en ook bij gas- en kolencentrales. De rijksoverheid zal het initiatief nemen om te komen tot een langetermijnvisie op de positie van CCS in de transitie naar een volledig duurzame energievoorziening.

De *zevende pijler* van het Energieakkoord bestaat uit stappen op het gebied van mobiliteit en transport richting efficiënter verkeer en vervoer en een meer duurzame invulling van mobiliteit. Partijen zijn het eens over ambitieuze doelstellingen, namelijk een reductie van de CO₂-uitstoot met 60% per 2050 ten opzichte van 1990 en op weg daarnaar toe een reductie tot 25 Mton (-17%) in 2030. Om dit te realiseren hebben partijen een groene groeiagenda opgesteld met perspectieven voor de lange termijn en maatregelen voor de korte termijn. In totaal worden stappen gezet op twaalf hoofdonderwerpen. Op korte termijn komen partijen onder meer tot een gezamenlijke visie op de toekomstige brandstoffenmix, publiek-private samenwerking op het gebied van marktvoorbereiding, bronbeleid en Nederlands koploperschap en afspraken over de publieke laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer. Daarnaast komen nog andere belangrijke onderwerpen aan bod, waaronder het gebruik door de transportsector van een uniforme meetmethode om CO₂ te reduceren. Deze onderwerpen worden de komende tijd uitgewerkt, waarbij het Rijk het voortouw zal nemen voor de beleidsmaatregelen en samenwerkt met de hier betrokken organisaties. In het kader van de beoogde energiebesparing van ten minste 100 PJ energiebesparing (finaal) voor de hele economie komen de partijen overeen dat de transport- en mobiliteitssector hieraan een bijdrage zal leveren door naar verwachting in 2020 15 à 20 PJ te realiseren ten opzichte van de referentieramingen van ECN/PBL 2012, ervan uitgaande dat dit overeenkomt met een CO₂-reductie van 1,3-1,7 Mton ten opzichte van de verwachte trendontwikkeling in 2020.

Het Energieakkoord leidt tot aanzienlijke **werkgelegenheidskansen** in de installatie- en bouwsectoren en op termijn in de duurzame energiesector, de *achtste pijler* van het akkoord. De ambitie is deze kansen te verzilveren en in de periode

2014-2020 in totaal ten minste 90.000 arbeidsjaren extra te realiseren. Dit komt neer op een werkgelegenheidswinst van gemiddeld ten minste 15.000 extra voltijdsbanen. Op korte termijn kan gestart worden met een cross-sectorale trainingspilot, die mensen voorbereidt op de arbeidskansen in de bouw- en installatiesector. In deze pilot werken onderwijsinstellingen, branchegerelateerde opleidingscentra, individuele bedrijven en regionaal georganiseerde organisaties van werkgevers en werknemers samen aan de om- en bijscholing (green skills) van professionals en werkzoekenden. Tevens hechten partijen aan de principes verwoord in het Sociaal Akkoord 2013 rondom gewoon goed werk en principes over internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (OESO-richtlijnen). Het gaat hierbij om de kwalitatieve aspecten van werk: goede arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen. Ook een redelijke verdeling van de lastenontwikkeling als gevolg van het Energieakkoord waarbij lagere inkomensgroepen van burgers en bedrijven zo veel mogelijk worden ontzien, is belangrijk.

De *negende pijler* richt zich op **energie-innovatie en -export**. Het streven is dat Nederland in 2030 een top 10-positie inneemt op de mondiale CleanTech Ranking. Dit lukt door uit te blinken in slimme oplossingen voor duurzaamheid, als resultaat van een uitnodigend investerings- en groeiklimaat voor bestaande en nieuw CleanTech-bedrijven. Op weg hiernaartoe is de ambitie om de economische waarde in Nederland van de schone energietechnologieketen in 2020 te verviervoudigen ten opzichte van 2010 door toegenomen omzet in Nederland en het buitenland. Er wordt zo veel mogelijk aangesloten bij de aanpak van de Topsector Energie en samengewerkt met andere topsectoren. De aanpak om de ambities te realiseren bestaat uit zes elementen, te weten financiering, nationale marktontwikkeling, internationale marktontwikkeling, inrichting van wet- en regelgeving, aansluiting van het mkb en human capital. Voor demonstratieprojecten die bijdragen aan een reductie van de kosten voor hernieuwbare energie en daarmee aan het kosteneff-

fectiever realiseren van de doelstelling van 16% hernieuwbaar, worden gericht SDE+-middelen ingezet. De manier waarop en de mate waarin wordt nog in 2013 nader uitgewerkt. Daarnaast komen er overheidsmiddelen beschikbaar voor een innovatieprogramma voor demonstratieprojecten die gericht zijn op versnelling van commercialisering van CleanTech-activiteiten ten behoeve van de export. Het budget hiervoor loopt op van € 25 mln in 2014 tot structureel € 50 mln vanaf 2017. Het budget van de EIA-regeling wordt beperkt om hiervoor financiële ruimte te maken.

De *tiende pijler* wordt gevormd door een omvangrijk **financieringsprogramma** gericht op het vrijmaken van de enorme investeringen die nodig zijn voor de transitie zoals beoogd in het Energieakkoord. Met financiële partijen en diverse koepelorganisaties (Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), het Verbond van Verzekeraars en de Pensioenfederatie) is overeenstemming bereikt over een aanpak die investeringen in energiebesparing en hernieuwbare energie aantrekkelijk maakt. Daarbij wordt een financieringsprogramma vormgegeven dat de financierbaarheid van grote projecten voor hernieuwbare energie zal verbeteren. Daarnaast richt het programma zich op kleinere, veelal decentrale projecten die moeite hebben een goede financieringsopzet te creëren. Primaire verantwoordelijkheid voor grootschalige investeringsprojecten blijft bij banken die de projectfase van deze grote projecten financieren. De NVB, het Verbond van Verzekeraars, de Pensioenfederatie en de Rijksoverheid spreken af om de komende maanden met open vizier uit te werken hoe bancaire financieringen van grootschalige projecten getransformeerd kunnen worden naar kapitaalmarktfinanciering door binnen- en buitenlandse institutionele beleggers. Het Ministerie van Economische Zaken stelt een kwartiermaker aan die dit transformatie-instrument gaat vormgeven. De NVB en het Rijk zullen samen een Expertisecentrum Financiering opzetten.

Voor een overzicht van de **belangrijkste resultaten** van het Energieakkoord wordt verwezen naar hoofdstuk 13. Voor een meer gedetailleerde rapportage en verantwoording van de onderliggende doorrekening wordt verwezen naar het eindrapport van ECN, PBL en EIB.

Een belangrijke factor voor een succesvolle **borging** van de energietransitie in de komende jaren is de consistentie in beleid dat vanuit de rijksoverheid en overige partijen wordt ingezet, ook bij uitvoering en bijsturing. De rijksoverheid is verantwoordelijk voor de uitwerking, implementatie, uitvoering en evaluatie van de in het akkoord benoemde beleidsmaatregelen en zal daarover verantwoording afleggen aan het parlement. Het akkoord zorgt volgens de betrokken partijen voor de juiste borging van het gehele pakket van doelstellingen, maatregelen en zo nodige aanvullingen. Dat is een gezamenlijke verantwoordelijkheid, zo hebben de vertegenwoordigers van de rijksoverheid, werkgeversorganisaties, werknemersorganisaties, natuur- en milieuorganisaties en andere maatschappelijke partijen en financiële instellingen afgesproken met het tekenen van het Energieakkoord. Uitgangspunten voor adequate borging en een goede governance zijn:

1. Partijen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de aan hen toebedachte onderdelen; hiervoor is geen extra toezicht of controle gewenst.
2. Partijen willen gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de succesvolle uitvoering en uitwerking van het akkoord, inclusief de maatschappelijke betrokkenheid. Partijen willen daarom een continuering van hun samenwerking.
3. Het borgen van de doelstellingen.

Partijen komen overeen om deze borging vorm te geven door hiertoe binnen de SER een permanente commissie op te richten met een brede samenstelling en met volwaardige participatie van alle bij dit Energieakkoord betrokken partijen, inclusief de overheid. Partijen komen voorts overeen om in deze commissie met een zekere regelmaat te komen tot actualisering van de voortgang en een eventuele

bijstelling van maatregelen met het oog op de overeengekomen doelstellingen.

In 2016 vindt een belangrijke evaluatie van het akkoord plaats, waarbij de voortgang wordt beoordeeld en over het vervolg wordt besloten met het oog op het bereiken van de in het akkoord overeengekomen doelstellingen voor 2020 en 2030, inclusief het verkennen van aanvullende maatregelen. De overheid neemt daartoe het voortouw. Daarbij zal rekening worden gegeven van het belang van langetermijnconsistentie ten behoeve van het behoud van een goed investeringsklimaat en het belang om de lastendruk voor burgers en bedrijven zo veel mogelijk te beperken.

De tien pijlers van het Energieakkoord hebben een sterke onderlinge samenhang, en versterken elkaar in effectiviteit. Zo kan exportstimulering niet tot stand komen zonder geloofwaardig en ambitieus programma voor energiebesparing en hernieuwbare opwekking binnen de landsgrenzen. Ook kan financiering alleen dan functioneren als er consistent beleid is op de opschaling van hernieuwbare energie. Werkgelegenheidsprogramma's zijn essentieel om de capaciteit op te bouwen om de grote installatie- en isolatieactiviteiten te kunnen bemensen. Het Rijk reserveert in deze kabinetsperiode circa 70 mln om diverse ondersteunende maatregelen te financieren, zoals de overeenkomst voor het faciliteren van gemeenten bij lokale en regionale energiebesparing en -opwekking, het verstrekken van het indicatief energielabel, het expertisecentrum voor energiebesparing, betere handhaving van de Wet milieubeheer, de EPK-pilot, het opstarten van het financieringsprogramma en de activiteiten ter bevordering van energie-innovatie en -export.

Ieder van de betrokken partijen heeft een directe verantwoordelijkheid bij het realiseren van de stappen die worden overeengekomen in het Energieakkoord waarvan dit document de mogelijke hoofdlijnen aangeeft. Het is daarmee een startschot voor een langjarige marsroute waarin deze partijen niet alleen hun verantwoordelijkheid hebben genomen om tot overeenstemming te komen, maar juist

ook verbonden zijn aan de vervolgstappen die nodig zijn het langetermijndoel te bereiken. Uitgangspunt is eigen verantwoordelijkheid en betrokkenheid van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties in combinatie met borging die zorg draagt voor de gezamenlijkheid bij de voortgang en bijsturing.